

KREDİ KURULUŞUNDAN SÜRPRİZ GÜNCELLEME S&P TÜRKİYE'NİN NOT GÖRÜNÜMÜNÜ YÜKSELTTİ

Ekonomide atılan sıkılaşma adımları, Türkiye ile ilgili sürpriz güncellemelere neden oluyor. OECD'nin Türkiye'nin büyüme beklentisini yüzde 4.3'ten yüzde 4.5'e çıkarmasının ardından kredi derecelendirme kuruluşu S&P'den de takvim dışı bir revize geldi. S&P Türkiye'nin kredi notunu 'B' olarak teyit etti, kredi notu görünümünü ise 'durağan'dan 'pozitif'e çevirdi.

EKONOMİ SERVİSİ

MEHMET ŞİMŞEK'TEN
NOT YORUMU:

**ATTIĞIMIZ
ADIMLAR KARŞILIK
BULUYOR**

HAZINE ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Standard & Poor's'un (S&P) Türkiye'nin kredi notu görünümünü "durağan"dan "pozitif"e çevirmesinin ardından "Attığımız adımlar karşılık buluyor. Orta Vadeli Program'ımıza güven artıyor" yorumunu yaptı. Konuyla ilgili sosyal medya hesabından açıklama yayımlayan Şimşek, "Sabır ve kararlılıkla programı uygulamaya devam edeceğiz" mesajı verdi. Şimşek, "Fiyat istikrarını, cari açığa kalıcı düşüşü, mali disiplini ve rezerv birikimini sağlayarak, ülkemizi sürdürülebilir yüksek büyüme patikasına ulaştıracağız" dedi.

YENİ ekonomi yönetiminin arka arkaya yaptığı 'sıkılaşmada kararlıyız' açıklamaları, uluslararası arenada Türkiye'ye ilişkin beklentilerin iyileşmesine neden oluyor. Önce IMF, arkasından da OECD, Türkiye'yle ilgili büyüme beklentilerini yükselttiğini açıkladı. İki gün önce OECD'den yapılan açıklamada, Türkiye'nin 2023 büyüme beklentisinin yüzde 4.3'ten yüzde 4.5'e yükseltildiği, buna karşılık enflasyon beklentisinin ise yukarı çekildiği belirtildi.

Son olarak uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Standard & Poor's (S&P), Türkiye'de son dönemdeki politika düzenlemeleri nedeniyle takvim dışı değerlendirmeye gidildiğini duyurdu. Kuruluş Türkiye'nin kredi görünümünü revize etti. Kredi notunu "B" olarak teyit eden S&P, kredi notu görünümünü de "durağan"dan "pozitif"e çevirdi.

GEREKÇEDE 'SIKI DURUŞ' VURGUSU

Merkez Bankası'nın (TCMB) hazırladığı bu yana politika faizini yüzde 31.5 oranında artırdığı vurgulanan açıklamada, bu durumun yurtiçi tasarruflarda dolarizasyonu azalttığına dikkat çekildi. Merkez'in sıkı duruşunu manşet enflasyonda stabilizasyona neden olduğu ancak hala yüksek olduğu uyarısı da yapıldı.

Yapılan açıklamada, ödemeler dengesinin daha da iyileşmesi, döviz rezervlerinin daha hızlı artması ve gelecek 12 ay içinde dolarizasyonda düşüş görülmesi halinde uzun vadeli ülke notunun bir kademe yükseltilebileceği vurgulandı.

'EKONOMİ DENGELENDİ'

Notta, politika yapıcıların aşırı ısınan ekonomiyi soğutma yönünde ilerleme kaydettiği; Merkez Bankası'nın da (TCMB) tükenen net döviz rezervi stokunu yavaş yavaş yeniden inşa ettiği belirtildi. 2023 bütçe açığının gayrisafi yurt içi hasılının (GSYH) yüzde 4.3'ü olarak hedeflenen orandan daha düşük olmasını bekleyen S&P, ithalatın keskin şekilde azalmasıyla cari açığın da kademe daralacağını öngördüğünü bildirdi. Türkiye'nin yeni ekonomi ekibinin kredi koşullarını daha da sıkılaştırmasının, ekonominin doğrudan bir resesyondan kaçınmasının beklendiği belirtilen açıklamada, son verilerin, üçüncü çeyreğin başından bu yana tüketimin zayıflamasıyla Türkiye ekonomisinin hem yavaşladığını hem de yeniden dengelendiğini doğruladığı kaydedildi.

Açıklamada ayrıca, Türkiye ekonomisinin bu yıl yüzde 3.7, 2024'te de yüzde 2.4 büyüyeceğinin tahmini de yer aldı.

'YABANCI YATIRIMCININ İLGİSİ ARTACAK'

KREDİ derecelendirme kuruluşu S&P'nin Türkiye'nin kredi görünümünü revize etme kararına ilişkin değerlendirmelerde bulunan Venture Capital ortaklarından Kerim Kotan kararın sürpriz olmadığını vurguladı. "Hazırandan itibaren zaten yabancı yatırımcının ilgisi artmaya başlamıştı" diyen Kotan, "S&P'nin bu kararı sonrası tabii ki yatırımcının ilgisinde artış olacak, bu kaçınılmaz. Çünkü yabancı sermaye stabilitiyi sever, hukuk ve vergi sistemlerinde öngörülebilirlik ister. 2024 ya da 2025'te sermaye girişi ve ortaklıkların rekor kılması bekliyorum. Son 20 senenin rekor kırılabilir" şeklinde konuştu.

PMİ'DA BEŞİNCİ GERİLEME AYI

EKONOMİK büyümenin önceki göstergesi olan İstanbul Sanayi Odası (İSO) Türkiye İmalat PMI (Satın Alma Yöneticileri Endeksi) anketinin Kasım 2023 sonuçları açıklandı. Buna göre, Ekim 2023'te 48.4 olan İSO Türkiye İmalat PMI, kasımda 47.2'ye geriledi. Endeks böylece, üst üste beşinci ayda 50 eşik değerinin altında kaldı. Takip edilen 10 sektörden üçünde üretim arttı. Diğer yandan, döviz kurlarındaki artışın hammadde fiyatlarına yansımada da PMI'da etkili oldu.

BORSA NOTA NASIL TEPKİ VERDİ

S&P'nin Türkiye kararı sonrası Borsa İstanbul 100 endeksi, dün güne yüzde 1.55 yükselişle 8 bin 71 puandan başladı. Günün ilk yarısında yükseliş eğiliminde hareket eden BIST 100 endeksi, haftayı yüzde 0.98 yükselişle 8 bin 26 puandan tamamladı.

Önceki gün Borsa İstanbul 100 endeksi, günü yüzde 0.76 değer kaybıyla 7 bin 948 puandan tamamlamıştı.

Analistlere göre, S&P'nin Türkiye'nin not görünümünü "pozitif"e çevirmesiyle yurtiçi piyasalar pozitif seyretti.

ALTIN VE BITCOIN'DE HAREKETLİLİK

TIRMANIŞA devam eden Bitcoin fiyatları, 18 ayın en yüksek seviyesini yeniden test etti ve 38 bin 859 doları gördü. Küresel bazda kripto paraların piyasa değeri, son 24 saatte yaklaşık yüzde 2.22 oranında arttı, 1.45 trilyon dolara yükseldi. Altın fiyatları ise Fed'in faiz artışlarını durduracağına yönelik tahminlerin güçlenmesiyle

yükseldi. Bu durum yurtiçinde dolar/TL'deki artışla birleşince, gram altından yeni rekor geldi. Dün gün içerisinde 1908 lirayı gören gram altında yeni zirve kaydedilmiş oldu. Dolar/TL yaklaşık üç aydır süren günlük sınırlı yükseliş eğilimine devam etti ve 28.9641 TL'ye çıktı. Euro ise 31 TL'nin üzerindeki hareketine devam etti.

PETROL FİYATLARINDA DÜŞÜŞ

PETROL İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) ve OPEC dışı bazı üretici ülkelerden oluşan OPEC+ grubunun önceki gün yapılan toplantısı sonrası petrol fiyatları düşüşe geçti.

OPEC'ten bazı üye ülkelerin günlük 2.2 milyon varillik gönüllü ek üretim kesintisine gideceğini duyurmasının ardından Brent petrolün varil fiyatı, dün sabah saatlerinde bir önceki günün kapanışına göre yüzde 0.30 düşüşle 80.62 dolara geriledi. Aynı dakikalarda Batı Teksas türü (WTI) ham petrolün varil fiyatı 75.88 dolardan alıcı buldu. Dünyanın en büyük petrol ithalatçısı Çin'den gelen zayıf ekonomik büyüme verileri de fiyatlar üzerinde baskı oluşturdu.

Sanayide keskin daralma sinyali

İMALAT sanayi satın alma yöneticileri endeksi (PMI), kasım ayında 47.2'ye geriledi. Bu kapsamda imalat PMI, üst üste beşinci kez eşik değerinin altında kaldı. Söz konusu yavaşlama son bir yılın en sert yavaşlaması oldu. **Istanbul Sanayi Odası** için S&P Global tarafından derlenen imalat PMI, ekimde de 48.4 değerini almıştı. İmalat PMI, büyüme ile daralmayı ayıran 50'nin altında değer alırken üretim, yeni siparişler, satın alımlar ve istihdamda da yavaşlama sürdü. Üretim alt endeksi de kasımda 46.9'a geriledi. **(AA)**

İSO Türkiye İmalat PMI kasımda 47.2 oldu

İSO Türkiye İmalat PMI anketinin kasım ayı sonuçları açıklandı. İstanbul Sanayi Odası Türkiye İmalat PMI, kasımda 47,2 değerini aldı. Eşik değer olan 50'nin üzerinde ölçülen tüm rakamların sektörde iyileşmeye işaret ettiği anket sonuçlarına göre, ekimde 48,4 olan manşet PMI, geçen ay 47,2'ye geriledi ve üst üste beşinci ay eşik değerinin altında kaldı. Söz konusu yavaşlama son bir yılın en sert yavaşlaması oldu.

İmalat sektörü beş aydır daralıyor

İmalat sektöründeki daralma beşinci ayına girdi. **ISO Türkiye İmalat PMI Endeksi**, kasım ayında 47,2 olarak gerçekleşti. Endeks böylelikle, üst üste beşinci ayda 50 eşik değerinin altında kaldı ve faaliyet koşullarında gözle görülür bir yavaşlamaya işaret ederek, son bir yılın en belirgin düzeyinde gerçekleşti.

■ İmalat göstergesinde düşüş devam ediyor. **İstanbul Sanayi Odası (ISO) Türkiye İmalat PMI (Satın Alma Yöneticileri Endeksi)** anketinin Kasım 2023 dönemi sonuçları açıklandı. Eşik değer olan 50'nin altında ölçülen tüm rakamların sektörde daralmaya işaret ettiği anket sonuçlarına göre, Ekim'de 48,4 olan manşet PMI, Kasım 2023'te 47,2'ye geriledi ve üst üste beşinci ay 50 eşik değerinin altında kaldı. Söz konusu yavaşlama son bir yılın en belirgin düzeyinde gerçekleşti. Hem yurt içi hem de yurt dışındaki durağan piyasa koşulları, son çeyrek ortasında yeni siparişlerin ivme kaybının sürmesine ve böylece Kasım 2022'den bu yana en sert yavaşlamanın kaydedilmesine yol açtı. Talepteki zayıflamaya bağlı olarak imalatçılar üretimi son bir yılın en yüksek oranında azalttı. Anket katılımcılarına göre, jeopolitik gerginlikler ve ham madde teminindeki zorluklar da üretimin gerilemesinde etkili oldu. Üretimdeki düşüş, imalatçıların istihdam hacmini art arda ikinci ay daraltmasına yol açarken, işten ayrılmalar ve emeklilikler de düşüşe katkı yaptı. Kasım ayında satın alma faaliyetlerinin yanı sıra firmaların girdi ve hem de nihai ürün stoklarında da azalma gözlemlendi. Girdi maliyetleri enflasyonu Kasım'da son altı ayın en düşük seviyesine gerilemesine rağmen yüksek seviyelerde kalmayı sürdürdü. Firmalardan alınan geri bildirimler, bu gelişmede Türk Lirası'nın değer kaybına bağlı olarak ham madde fiyatlarındaki artışın etkili olduğunu gösterdi. Bunun sonucunda imalatçılar nihai ürün fiyatlarını da artırdı, ancak söz konusu artış oran olarak bir önceki anket dönemine göre değişim göstermedi. **-EKONOMİ SERVİSİ**

10 sektörden üçünde üretim arttı

ISO Türkiye İmalat PMI kasımda 47,2 oldu

Ekim 2023'te 48,4 olan **İstanbul Sanayi Odası** Türkiye İmalat PMI, kasımda 47,2 olarak gerçekleşti. **İstanbul Sanayi Odası** Türkiye Sektörel PMI ekim ayı raporuna göre takip edilen 10 sektörden üçünde üretim artarken, istihdamda düşüş yaşanan sektörler az farkla çoğunlukta kaldı. Diğer yandan, döviz kurlarındaki artışın ham madde fiyatlarını yukarı çekmesi nedeniyle girdi maliyetleri enflasyonu genel olarak yüksek seyretti. Ekonomik büyümenin öncü göstergesi olan imalat **sanayi** performansında en hızlı ve güvenilir referans kabul edilen **İstanbul Sanayi Odası (ISO) Türkiye İmalat PMI** (Satın Alma Yöneticileri Endeksi) anketinin Kasım 2023 dönemi sonuçları açıklandı. Eşik değer olan 50,0'nin üzerinde ölçülen tüm rakamların sektörde iyileşmeye işaret ettiği anket sonuçlarına göre, ekimde 48,4 olan manşet PMI, Kasım 2023'te 47,2'ye geriledi ve üst üste beşinci ay 50,0 eşik değerinin altında kaldı. Söz konusu yavaşlama son bir yılın en belirgin düzeyinde gerçekleşti. Hem yurt içi hem de yurt dışındaki durağan piyasa koşulları, son çeyrek ortasında yeni siparişlerin ivme kaybının sürmesine ve böylece Kasım 2022'den bu yana en sert yavaşlamanın kaydedilmesine yol açtı. Talepteki zayıflamaya bağlı olarak imalatçılar üretimi son bir yılın en yüksek oranında azalttı. Anket katılımcılarına göre, jeopolitik gerginlikler ve ham madde teminindeki zorluklar da üretimin gerilemesinde etkili oldu. **İstanbul Sanayi Odası** Türkiye İmalat PMI anket verileri hakkında değerlendirmede bulunan S&P Global Market Intelligence Ekonomi Direktörü Andrew Harker, şunları söyledi: "Türkiye İmalat PMI verileri, yılın sonuna doğru yaklaşırken sektördeki yavaşlamanın daha belirgin hale geldiğini göstermesi bakımından endişe verici. Hem yurt içi hem de yurtdışında genelle yaygın olarak yaşanan talep zayıflığı, firmaların yeni sipariş almasını giderek zorlaştırıyor ve bu durum üretim, istihdam ve satın alma faaliyetlerinin azaltılmasına yol açıyor."

ISO İMALAT PMI KASIMDA 47,2 OLDU

Yavaşlama 1 yılın en belirgin düzeyinde

Ekonomik büyümenin öncü göstergesi olan imalat sanayi performansında en hızlı ve güvenilir referans kabul edilen İstanbul Sanayi Odası (İSO) Türkiye İmalat PMI (Satın Alma Yöneticileri Endeksi) anketinin Kasım 2023 dönemi sonuçları açıklandı. Eşik değer olan 50'nin üzerinde ölçülen tüm rakamların sektörde iyileşmeye işaret ettiği anket sonuçlarına göre, ekimde 48,4 olan manşet PMI, Kasım 2023'te 47,2'ye geriledi ve üst üs-

te beşinci ay 50 eşik değerinin altında kaldı. Söz konusu yavaşlama son bir yılın en belirgin düzeyinde gerçekleşti. Hem yurt içi hem de yurt dışındaki durağan piyasa koşulları, son çeyrek ortasında yeni siparişlerin ivme kaybının sürmesine ve böylece Kasım 2022'den bu yana en sert yavaşlamanın kaydedilmesine yol açtı. Talepteki zayıflamaya bağlı olarak imalatçılar üretimi son bir yılın en yüksek oranında azalttı.

İSO PMI alarm verdi 47,2'ye geriledi

Ekim 2023'te 48,4 olan **İstanbul Sanayi Odası** Türkiye İmalat PMI, kasım- da 47,2 olarak gerçekleşti. Endeks, üst üste beşinci ay- da 50,0 eşik değerinin altın- da kaldı ve faaliyet koşulla- rında gözle görülür bir ya- vaşlamaya işaret etti. Söz konusu yavaşlama son bir yılın en belirgin düzeyinde gerçekleşti. Kasım ayında satın alma faaliyetlerinin yanı sıra firmaların girdi ve hem de nihai ürün stokla- rında da azalma gözlemlendi. ■

M. SAİM UYSAL

uysalsaim@gmail.com

Büyüme-enflasyon ödünleşmesi

2023 üçüncü çeyrek büyümesi yeni açıklandı. TÜİK'in yaptığı açıklamaya göre Türkiye bu yılın üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yıllık bazda yüzde 5,9 büyüdü. Bu oran G-20 ve OECD ülkeleri arasında yıllık bazda en yüksek oran. Cari fiyatlarla son dört çeyrek toplam GSYH bir trilyon doları geçti. Bir önceki çeyreğe göre ise büyüme artış oranı yüzde 0,3. Kasım enflasyonu ise gelecek hafta başında açıklanacak. Büyümenin harcamalar açısından bileşenlerine gelince; Hane halkı tüketimi büyümeye 7,7 puan, kamu harcamaları 0,7 puan ve yatırımlar ise 3,4 puan katkı yaptı. Makine teçhizat yatırımlarında reel artışlar bile anlamlı ve çok olumlu. Büyüme net ihracat 2,6 puan ve stok değişimi 3,2 puan aşağı çaktı. Bu dönemde yıllık olarak ihracat yüzde 1,1 artarken ithalat yüzde 14,5 arttı. Hazine ve Maliye Bakanı Sn. Simşek; "Büyümede daha dengeli bir kompozisyona doğru yol alındığını belirterek iç talebin yılın ilk yansına göre büyümeye verdiği katkının azaldığını vurguladı. Kurala dayalı politikalara enflasyonda ve cari açığa kalıcı düşüş ve makro finansal istikrar sağlanıncaya kadar devam edeceğiz. KDV ve ÖTV gibi enflasyonu arttıran vergi artışlarını tekerrürlemeyacağız. En büyük tasarruf kaynakların üretken alanlara yönlendirilmesidir." açıklamasında bulundu.

Gerçekten uygulanan doğru ekonomi politikalarının sonuçlarını almaya başlıyoruz. Tüketicinin yavaşlamasıyla birlikte ekonomi dengelemeye başladı. Bundan sonra daha da dengelenme hız kazanacak. Brüt rezervler artıyor, swap hariç net rezervler de az da olsa iyileşmeye başladı. Eylül 2021- Mayıs 2023 dönemindeki zamansız faiz indiriminin enflasyonist tahrifatı seçim sonrası faiz artışları ile bir anda düzeleniyor. Makro dengeleri bozmak kolay. Tekrar iyileştirmek zaman alacak. Deprem sonrasında inşaat sektöründe (özellikle o bölgelerde) hızlı bir şekilde büyüme var. Tarımın katkısı sınırlı kaldı. İşgücünün payı geçen yıla göre artarken bir önceki çeyreğe göre düştü. Aslında üçüncü çeyrekte sert bir yavaşlama görüyoruz. Bu yavaşlama ile beraber 4. Çeyreğe ilişkin öncü göstergeler, mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış büyümenin bundan sonraki çeyreklerde daha da daralacağını gösteriyor. Üçüncü çeyrekteki politika faizinin 15 puan artırılması kredi faizlerini (ihtiyaç kredisi faizini yüzde 59'a, ticari kredi faizini ise yüzde 45'lere yükselmiş olması) çok ciddi etkilemişti. Sıkılaşma sonucu kredi büyümelerindeki artışın gerilemesi ekonominin soğumasına neden olan faktörlerden biri. TCMB Başkanı Sn. Erkan'ın para politikası konusundaki son açıklamaları çok olumlu bulduğumuzu ve iletişimde de çok

olumlu mesajlar alındığını belirtmekte fayda var. **İstanbul Sanayi Odasındaki** konuşmasında vurguladığı hususları kısaca şöyle özetleyebiliriz: "Enflasyon göstergeleri ana eğilimde gerilemeye işaret ediyor. Bireysel kredi kullanımı normalleşmeye başladı. Kur korumalı mevduat ve döviz mevduatı azalırken TL mevduat artıyor. Parasal sıkılaşmanın birikimli etkisiyle dezenflasyon 2024'te başlayacak. Sürdürülebilir büyüme için Türkiye'nin düşük enflasyon istikrarından taviz verme lüksü yok. Fiyat istikrarı ve bununla pekişecek olan finansal istikrar sürdürülebilir büyümenin olmazsa olmazıdır."

Uygulanan parasal sıkılaşmanın temel dayanaklarından birisi döviz kuru artış oranının enflasyon artış oranından daha düşük oranda kontrol edilmesi olarak karşımıza çıkıyor. Anlaşıyor ki bu uygulama 2024 yılında da devam edecek. Türk Lirası değerlendirilecek. Hatta o kadar ki Sn. Başkan'ın son konuşması enflasyonda yeteri yavaşlama görülmezse daha sert önlemlerin alınabileceğini içeriyordu. Türk Lirasında istikrarlı değer kaybı politikası sonucu TL'de aşırı dalgalanmalar çok azaldı, fonlama maliyetleri döviz kurundaki değer kaybına doğru paralellik arz etmeye başladı. Bu uygulama diğer makro ihtiyati önlemler ve faiz artışları ile birleşince olumlu sonuçlar alınmaya başlandı. Yılbaşındaki zamların (Asgari ücret ve memur, emekli artışları) tespitinde geçmişe değil gelecekteki beklenen enflasyon oranlarının dikkate alınacağı yetkililerce sürekli açıklanıyor. 2024 yılındaki bazı vergi ve harçlarda uygulanacak yeniden değerlendirme oranı %58. Ancak beklenen enflasyon %36. Ücret zamlarını beklenene göre yapıyorsak aynı standardı burada da uygulamak daha hakkaniyetli olacak. Cumhurbaşkanı'nın yeniden değerlendirme oranını yüzde 50'ye kadar azaltma ve arttırma yetkisi var. Nitekim bu yetki geçen yıl Motorlu Taşıtlar Vergisi uygulamasında azaltma yönünde kullanılmıştı. Bu yetkinin azaltma yönünde kullanılmasında büyük yarar var.

TCMB Başkanı Sn. Erkan'a kulak verelim. "Dezenflasyon her koşul ve durumda kaçınılmaz olarak büyümeden feragat yoluyla gerçekleştirileceği yönündeki yanlış algı ve kaygılar kamuoyunda zaman zaman ifade edilmektedir. Oysa enflasyonun yüksek ve oynak olduğu durumlarda enflasyon belli eşik değerlere gerileyene kadar doğru politika tasarımlarıyla büyümeden ödün vermeden de dezenflasyon sağlanabilir." Nitekim ülkemizde 2001-2007 arasında enflasyon yüzde 6'ya kadar düşürülmüş. Ve ortalama büyüme de yüzde 6.5'ler seviyesinde gerçekleşmiştir. Özetle, her şeyin başında "fiyat istikrarı"nın geldiğini tüm kesimler anlamak ve uzlaşmak zorunda.

Türkiye'nin kredi notu Dağıstan'la aynı

ULUSLARARASI kredi derecelendirme kuruluşu Standard & Poor's (S&P), Türkiye'nin kredi notunu "B" olarak korurken görünümünü "durağan"dan "pozitif"e çevirdi. Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, S&P'nin bu kararına sevinerek yaptığı paylaşımında "Attığımız adımlar karşılık buluyor. Orta vadeli programımıza güven artıyor" dedi.

İktisatçı Mahfi Eğilmez de S&P'nin görünüm değişimi için "Olumlu değişim sürerse kaynak girişi başlayabilir" yorumunu yaparken "B" olarak bırakılan

notun anlamına dair bilgiler paylaştı. Buna göre "B" notu "yatırım yapılamaz düzeyi"nin de altında. Not açıklaması ise "yüksek spekülâtif düzey" olarak geçiyor. Bu notun üstü "spekülâtif düzey" ve "yatırım yapılamaz düzey" olarak adlandırılıyor. Ancak onun üstü "alt orta düzey" diye adlandırılıyor ve yatırım eşiği kabul ediliyor. Yani Türkiye'nin aldığı not yatırım eşiğinin iki kademe altında. Kredi notu "B" olan bazı ülkeler şöyle: "Dağıstan, Kamboçya, Kenya, Moğolistan, Nikaragua."

Öte yandan iç piyasada daralma verilerine yansıyor. **İstanbul Sanayi Odası**'nın İmalat Satınalma Yöneticileri ile yaptığı anket çalışmalarından oluşan PMI endeksi, kasımda da eşik değer 50'nin altında kalarak 47.2 oldu.

Piyasa 5 aydır daralıyor

Endeks, üst üste beşinci ayda 50 eşik değerinin altında kalırken faaliyet koşullarında gözle görülür bir yavaşlamaya işaret etti. Söz konusu yavaşlama son bir yılın en belirgin düzeyinde gerçekleşti. • **Ekonomi Servisi**

■ BLOOMBERG GÖRÜŞ

Her Şey Şimdi Başlıyor

Açıl Sezen

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanı Hafize Gaye Erkan, **Istanbul Sanayi Odası**'nın Meslek Komiteleri toplantısında yaptığı konuşmada önemli mesajlar verdi.

Konuşmanın birçok manşeti olduğunu söylemek mümkün. Ama bunlardan en önemlisi, "Algı, kabul, itibar" çerçevesinde enflasyonla mücadelede gerekli desteği beklediklerini aktaran vurgu idi.

'Biz üzerimize düşeni yaptığımız ve yaptıklarımız üzerinden bizi değerlendirip bu patikaya olan inancımızı pekiştirirseniz, enflasyonu bu patika üzerinde oturtup dezenflasyonu minimum maliyetle gerçekleştirmemiz mümkün olabilecektir. Biz üzerimize düşeni yaparken şu ya da bu sebeple "algı, kabul, itibar" üçlüsü devreye giriyorsa, enflasyonu daha yüksek bir maliyetle de olsa bu patikaya oturtmaya azimli ve kararlıyız.'

Dünyanın neresinde olursa olsun, para politikasının etkinliği tek başına alınan kararlar ya da dayatmalarla gerçekleştirilemez. Ekonominin paydaşları, aktarım mekanizmasının içinde yer alan aktörler, kamuoyunun algısı doğru yerde oturmadığı takdirde, iktisadi davranışın yönetilmesi ya da dönüştürülmesinin imkanı yok.

Dolayısıyla toplumsal uzlaşa, herhangi bir ekonomik planın başarıya ulaşmasının olmazsa olmazı.

Erkan'ın açıklamaları, özellikle fiyat koyuculara dönük. "Programa inanır, fiyatlama davranışını buna yönelik olarak değiştirirseniz, çok daha hızlı yol alabiliriz" diyor.

Zira, ekonomi yönetiminin dezenflasyon sürecine geçiş için gereğini yaptığını vurguluyor.

"Faizin yüzde 8.5'ten yüzde 40'a çıkması da; sadeleşme çerçevesinin oluşması da, iç talebi dengelemek için alınan önlemler de bunun bir parçası. Biz sadece sizden beklemiyoruz, kendimiz yaptıktan sonra sizden bekliyoruz" diyor.

Bloomberg HT ekranlarında, Türkiye'nin hemen hemen tüm sektörlerinden temsilcilerle her gün konuşuyor, görüşlerini alıyor. İş dünyası temsilcilerine soruyor, programa dair bakışlarını izleyicilerimiz ile paylaşıyor.

Şu an için kiminle konuşursak konuşalım, programa destek çağrılarını alıyoruz.

Ekonomi yönetiminin attığı adımlar karşılığında itibarının yeniden iade edilmeye başladığını görüyoruz. Yani üçlemenin "itibar" kısmında geçmiş iki yılın hasarı nispeten onarılıyor.

Kabul kısmında zaten sorun yok, çünkü akli eren herkes bu sürecin bu şekilde devam etmesinin imkansızlığını görüyor.

Bir şeyler yapılması gerektiğini kabul ediyor.

Zira son 2 senede uygulanan politika nedeniyle paramıza 1 adet sıfır ekledik.

Muhtemelen her şey yolunda gidip bu program 2 yıl sonunda bugünkü fiyatlar neredeyse ikiye katlanmış; ama bu

döngüyü nihayete erdirmiş olacağız.

Eğer bugün yapılanlar yapılmasa veya bugün çıkılan yoldan dönülecek olursa; çok daha hızlı birkaç sıfır daha ekleme riskimiz var.

Eskiden 100 liraya aldıklarımıza markette artık 1.000 lira ödüyoruz.

Bugün 1.000 kira ödemediğimiz alışveriş sepetinin üzerine sadece yıllık beklenen enflasyonu giydirdiğimizde, 2025 yılının sonunda o sepete 1.850 lira ödememiz gerekeceğini görüyoruz.

Yaklaşık 100-150 bin lira arasında otomobil alırken artık 1-1.5 milyon lira arasında ödemeye alabiliyoruz.

Bunun bir noktada durması gerekiyor.

Herkes de bunun farkında.

Şimdi üzerinde çalışılması gereken kısım "algı."

Zira, ekonomide alınan adımların, yapılan sıkılaştırmaların etkisi mutlaka gecikmeli olarak geliyor.

Bugün herkes destek veriyor.

Çünkü ekonomi hala canlı.

Fiyatlama davranışı ve son 2 yılda oluşan "fiyat artsa da ücret artışıyla fark kapanır" yaklaşımı hala devam ediyor.

Şirketlerin işlerinde talep bazlı kısmi değişiklikler olsa da hayat hala mecrasında akmaya devam ediyor.

Şirketlerin elinde hala son 2 senede uygulanan ucuza fonlama nedeniyle birikmiş bir likidite var. Homojen dağılmamış olsa da ekonomiyi çevirmeye yetiyor.

Buraya kadar sorun yok, çünkü hala kimsenin canı yanmıyor.

Esas yapılanların etkileri doğrudan hissedilmeye başlandığında, soğuma daha net görüldüğünde, yılın ikinci çeyreğinde enflasyon yüzde 70'lerde zirve yaptığında aynı destek sürececek mi?

Ben yapılan açıklamayı, bunun öncü uyarısı olarak görüyorum.

Bugün iade-i itibarı almak üzere olan, yaptıkları kabul gören Merkez Bankası için iş dünyası temsilcileri işler güçleştiğinde aynı desteği verecek mi?

Büyüme ve enflasyon arasında "gerçek ödünleşmeyi yapmak gerekecek" noktaya gelindiğinde, aynı destek sürececek mi?

İstihdamda daralma yaşanmaya başladığında, likidite azalışı nedeniyle işletmelerin krediye pahalı da olsa erişimi güçleştiğinde aynı destekler sürececek mi?

Merkez Bankası, "sürmek zorunda" diyor.

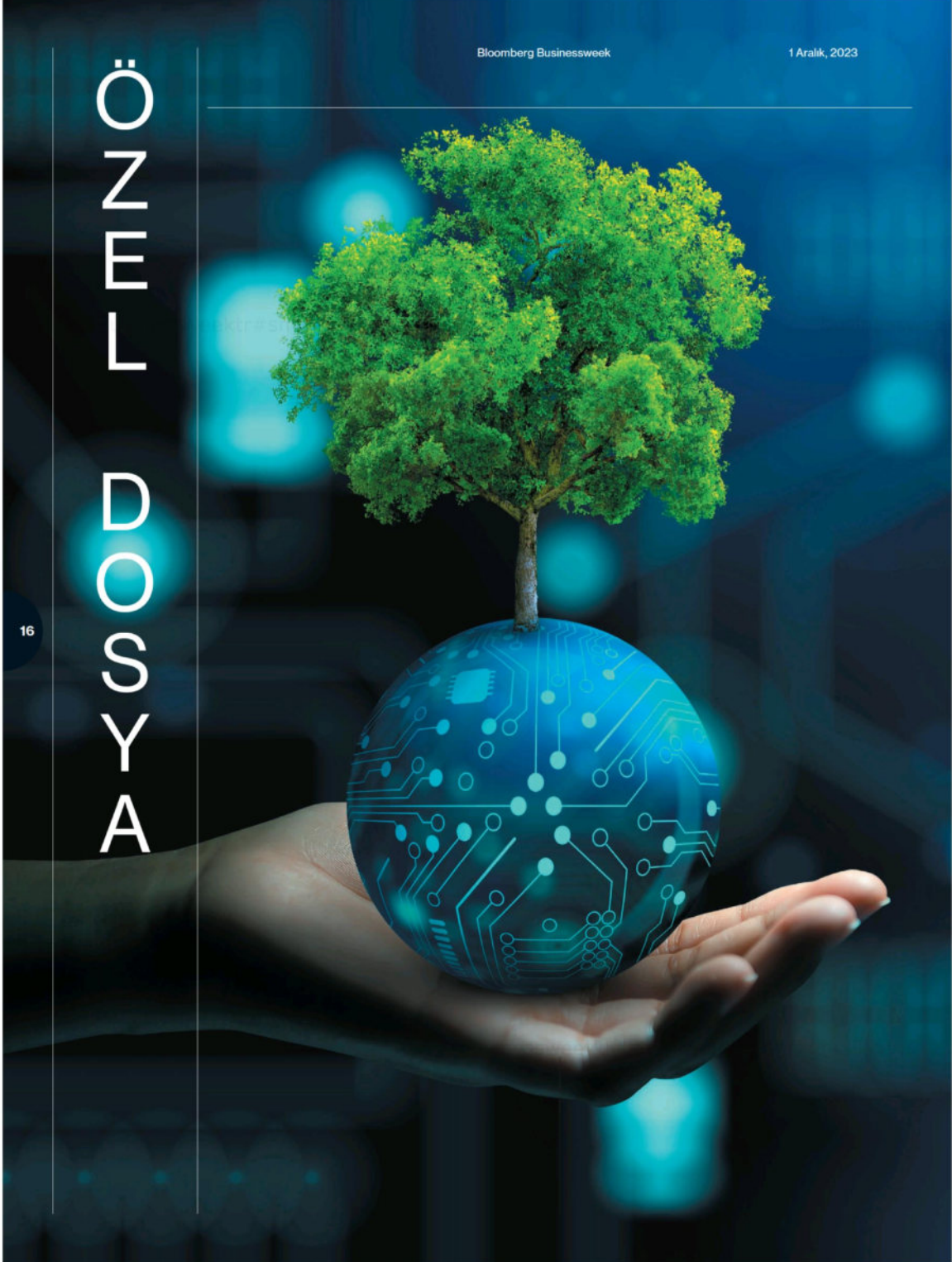
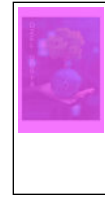
Sürmezse çok daha ağır bir kür uygulamak zorunda kalacağını söylüyor.

Bugünün algısı ve desteği ile yarın işler zorlaştığında oluşacak güçlükler arasında "uzun erimli iyiliği" tercih etmek gerektiğini anlatıyor.

Soğumayı şirketler ve bireyler henüz yeni hissetmeye başlıyor.

Yapılacaklar yapılıyor ama...

Her şey şimdi başlıyor.

■ ÖZEL DOSYA

Bloomberg Businessweek

1 Aralık, 2023

Parayı Bulursak “İkiz Dönüşeceğiz”

● Türkiye’de özel sektörün önemli bölümü, dijital ve yeşil dönüşümün artık zorunluluk olduğunun farkında. Avrupa’ya mal satabilmek için sınırda karbon uyumunun, rekabette geri kalmamak için dijitalleşmenin değerini biliyor. Dönüşmeye niyetliyiz; ama tek eksik var: Para...

● Begüm Nur Alkış

17

■ ÖZEL DOSYA

Bloomberg Businessweek

1 Aralık, 2023

◀ Son yıllarda verilen hemen her röportajda, değerlendirmede sektör uzmanlarından dijitalleşme ve sürdürülebilirlik için o benzer cümleyi duymuşsunuzdur: “Artık bir tercih değil, zorunluluk!” Yeşil dönüşüm iklim değişikliği ve çevresel bozulmayla mücadele etmeyi amaçlarken, dijital teknolojilerin artan önemi toplumları ve ekonomileri dönüştürüyor. Proaktif ve entegre bir yönetim gerektiren yeşil ve dijital dönüşümün (ikiz dönüşüm/geçiş) başarıyla yönetilmesi ise adil ve rekabetçi bir gelecek açısından son derece önemli.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) bir raporuna göre, gelişmekte olan ülkelerin küresel değer zincirlerinin tüm faydalarından yararlanabilmeleri için katma değer aşamalarını daha gelişmiş üretim ve hizmetlere taşımaları gerekiyor. Bunun için gelecekteki politikaların, yeşil ve dijital stratejilerle uyumlu hale getirilmesi, dijital yeterliliklerin geliştirilmesi, finansal desteğin ve uluslararası ortaklıkların güçlendirilmesi olmazsa olmazlardan.

Tablo bütünüyle toz pembe değil

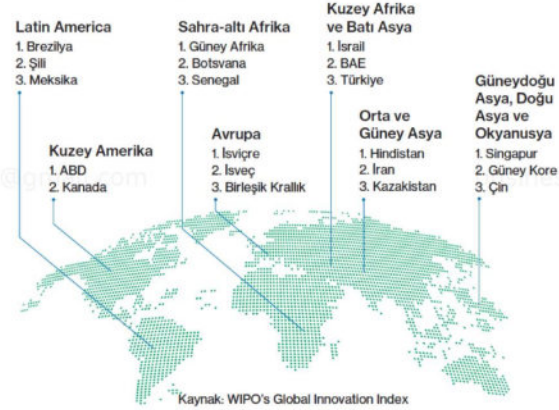
Yeşil dönüşümün birçok alanda yeni ürün ve üretim tekniklerini beraberinde getirirken, dijitalleşmenin ise başlı başına verimliliğin önünü açan bir süreç olduğunu söyleyen **İstanbul Sanayi Odası (İSO)** Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, ancak tablonun bütünüyle toz pembe olmadığını da ekliyor. Bahçivan'a göre, ikiz dönüşüm çok büyük hacimli yatırımları gerekli kılıyor. Bu da gelişmekte olan ülkeler aleyhine dezavantaj yaratan bir durum.

Makro istikrardan uzaklaşan, yatırım çekmekte zorlanan, reform ajandası zayıf gelişmekte olan ülkelerin bu konuda zorlanarak, geri düşeceklerine dikkat çeken Bahçivan, “İkiz dönüşüme aynı zamanda küresel ekonomideki kutuplaşma eğilimi eşlik ediyor. Çin'in yarattığı endişe, pandeminin tedarik zincirlerinin ne kadar zayıf olduğunu göstermesi ve Ukrayna-Rusya savaşından çıkarılan dersler ülkeleri tedarik zincirleri üzerinde yeniden düşünmeye itti. Ayrıca dijitalleşme ile beraber maliyetlerde yaşanan azalış, ‘içeride üretimi’ gelişmiş ekonomiler için yeniden bir alternatif haline getiriyor. Tüm bunlardan yola çıkarak, rekabet koşullarının zorlaştığı bu dönemde gelişmekte olan ülkeler için koşullar geride bıraktığımız birkaç on yıldaki kadar destekleyici olmayacak gibi görünüyor” diyor.

Türkiye ikiz dönüşüme ‘görece’ hazır

Peki, gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye ikiz dönüşüme hazır mı? Açıklanan Orta Vadeli

BÖLGELERE GÖRE İNOVASYONDA ÖNE ÇIKAN EKONOMİLER (2023)

Teknoloji yoğunluğuna göre imalat sanayi ürünleri dış ticareti

İhracat

Teknoloji yoğunluğu	2022		2023		Değişim (%)
	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	
Yüksek Teknolojili Ürünler	777	3.9	877	4.1	12.8
Düşük Teknolojili Ürünler	6.798	33.7	6.477	30.3	-4.7

İthalat

Teknoloji yoğunluğu	2022		2023		Değişim (%)
	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	
Yüksek Teknolojili Ürünler	2.129	9.8	2.69	11.1	26.4
Düşük Teknolojili Ürünler	2.554	11.7	2.831	11.7	10.8

Kaynak: TÜİK

Program (2024-2026) ve 12. Kalkınma Planı'na (2024-2028) göre bu sorunun yanıtı “evet” gibi duruyor. Her iki çalışmanın amaç ve vizyonunda “yeşil ve dijital dönüşüm odaklı politikaların önemi” ortaya çıkıyor. Politikalarla ikiz dönüşüm için uygun bir zemin hazırlanmaya çalışılırken, **sanayi**, iş dünyası ve akademi cephesinde ise ortak kanı henüz hazır olunmadığı yönünde ancak gelecek dönem için olumlu bir hava da hakim.

İSO Başkanı Bahçivan, uygulanan politikaların her ne kadar bugünkü koşulları zorlaştırsa da ikiz dönüşüm gibi daha orta ve uzun vadeli hedeflere ulaşmayı kolaylaştıracağını belirterek devam ediyor: “Ancak bunun olmazsa olmaz koşulu, talep kısıtlayıcı politikaların ardından, fazla gecikmeksiz arz yönlü yapısal reformların gelmesi.” ▶

■ ÖZEL DOSYA

Bloomberg Businessweek

1 Aralık, 2023

◀ Türkiye'nin yeşil dönüşüm için bazı adımlar atsa da bu alanda daha fazla çaba harcanması gerektiğini söyleyen Eskişehir Sanayi Odası Başkanı Celalettin Kesikbaş ise "İkiz dönüşüm sürecine sadece devletin değil, iş dünyasının, sivil toplumun ve bireylerin katılımı gerekiyor. Toplumun tüm kesimlerinin bu dönüşümlere adapte olması için çaba gösterilmesi son derece önemli" diyor.

Yüksek kredi maliyetleri dönüşümü zorlaştırıyor

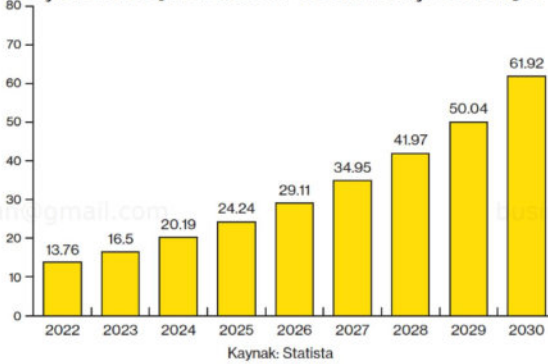
Dönüşüm projelerinin genellikle maliyetli olması sebebiyle, düşük ekonomik büyüme döneminde kaynak sıkıntısı yaşanabildiğini söyleyen Kesikbaş, "Yüksek kredi maliyetleri, şirketlerin dönüşüm projeleri için finansman bulmayı zorlaştırıyor. Dönüşüm projeleri için gerekli olan kaynaklara erişimi kısıtlıyor ve hedeflere ulaşmayı geciktiriyor. Ancak bu zorluklara rağmen, düşük ekonomik büyüme ve yüksek kredi maliyetlerinin tamamen dönüşümü engellediği söylenemez. Politika yapıcılar, iş dünyası ve toplum, bu zorlukları aşmak için çeşitli stratejiler geliştirme çabası içinde. Son dönemde kamu ve özel finans kuruluşları tarafından sağlanan fonların önemli bir bölümünün ikiz dönüşüm odaklı olduğunu görüyoruz. Bu durumun artarak devam etmesini bekliyoruz" değerlendirmesinde bulunuyor.

Gelişmekte olan ülkelerin, ikiz dönüşümün sunduğu fırsatlardan yararlanması için dijital yeterliliği, gerekli altyapı ve kurumları oluşturması, inovasyon kapasitesini geliştirme ve finansal engelleri aşması gerekiyor. Bu sene paraya ulaşmanın zorlaştığını söyleyen Norm Holding Yönetim Kurulu Başkanı Fatih Uysal, özellikle YEKDEM (Yenilenebilir Enerji Kaynaklarını Destekleme Mekanizması) rakamlarının sanayiye maliyet olarak yansıdığına ve sektörü zora soktuğuna dikkat çekiyor. "OSB'de biz doğal gazla elektrik üretirken maliyetlerimiz arttığı için tesisi satmak zorunda kaldık" diyen Uysal ekliyor: "Uzun vadeli kredilere ihtiyaç var. Maalesef şu anda bu krediler Türkiye'de yok, hepsi kısa dönemli."

"Stratejik yatırımlar parasal sıkışmanın dışında tutulmalı"

Finansmana ulaşmada yaşanan sıkıntıların yatırım süreçlerini etkileyen bir faktör olduğunu belirten Türk Plastik Sanayicileri Araştırma, Geliştirme ve Eğitim Vakfı (PAGEV) Başkanı Yavuz Eroğlu ise stratejik yatırımların parasal sıkışmanın dışında tutulması gerektiğini altını çiziyor. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz'ın

Yeşil Teknoloji Pazarında 4.5 Kat Artış Bekleniyor

27 Kasım Pazartesi günü yaptığı açıklamalarda da değinen Eroğlu, "Kredi maliyetleri ve düşük büyüme, hedefleri aksatma konusunda büyük risk taşıyor. Bu tebliğ yaklaşık altı aydır söylediğimiz konunun hayata geçirilmiş hali. Umarım uygulama rahat ve hızlı şekilde yürür. Bu şekilde ikiz dönüşüm sürecinde daha hızlı yol alınız" diyor.

Artan finansal maliyetlerin uzun vadeli stratejik yatırımları caydırmaması için bir çerçeve oluşturduklarını belirten Cumhurbaşkanı Yardımcısı Yılmaz, en önemli inisiyatiflerinden bir tanesinin "YTAK" isimli kredilerin yeniden ve yeni bir çerçeveye devreye alınması olacağından söz etmişti. Açıklamada bir diğer önemli satırbaşı "Toplumsal Kredi Notu" olurken, Yılmaz bunu "Belli alanlara kredi veren bankaları düzenlemelerle teşvik etme meselesi. Diyelim ki teknolojik yatırımlara siz daha fazla kredi verilmesini istiyorsunuz veya sosyal açıdan önemli gördüğümüz birtakım işlere daha fazla kredi sağlanmasını istiyorsunuz. Bunu yapan bankaların karşılık oranlarını ayarlayabiliyorsunuz. Büyüme performanslarına daha fazla esneklik sağlayabiliyorsunuz" görüşlerini paylaşmıştı.

İkiz dönüşüme yönelik 2023 yılında önemli politika adımlarının atıldığını belirten Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Doçent Doktor İzzet Arı, adımların uygulamaya geçmesi ve Türkiye'nin imalat sanayisinde rekabetçi şekilde büyümesi için bu dönüşümü gerçekleştirme gerektiğini altını çiziyor. TÜİK verileri incelendiğinde, yüksek teknoloji ürünlerinin imalat sanayi ürünleri ihracatı içindeki payı yüzde 4,1 iken bu pay, Ocak-Ekim döneminde yüzde 3,7 oldu. Arı ayrıca dijitalleşmeyi yeşil dönüşümü sağlayacak bir araç olarak görüyor ve verilecek teşviklerin nicelikten ziyade nitelik bakımından önemli olduğunu belirtiyor. ▶

▲ 2022 ile 2030 yılları arasında küresel yeşil teknoloji ve sürdürülebilirlik pazarının büyüyeceği tahmin ediliyor. 2022 yılında pazarın büyüklüğü yaklaşık 13,76 milyar dolara ulaşırken, 2030 yılına gelindiğinde bu rakamın yaklaşık 62 milyar dolara ulaşması bekleniyor.

Türkiye'nin bakliyat kalitesini dünyaya duyurdu

Türkiye'nin tanınmış gıda üreticisi Reis Gıda, 14-16 Kasım 2023 tarihlerinde **Istanbul Sanayi Odası**'nın ev sahipliğinde Pendik Green Park Hotel'de düzenlenen prestijli Global Food Meetings Istanbul etkinliğinde yerini aldı.

Türkiye'nin lider gıda üreticileri arasında gösterilen Reis Gıda, bu etkinlikte yerel bakliyat ürünlerini dünya sahnesine çıkardı. 30'dan fazla ülkeden gelen 100'den fazla market zinciri ve gıda toptancısıyla önceden planlanmış ikili iş görüşmelerine olanak tanıyan etkinlikte, Reis Gıda gibi üreticiler, Almanya'dan REWE, Makedonya'dan KIPPER, Azerbaycan'dan Bravo, Mısır'dan BIM gibi dünyaca ünlü perakende ve toptancı firmaların satın alma temsilcileriyle bir araya gelerek ürünlerini ve hizmetlerini

sergileme fırsatı buldu. Reis Gıda, etkinlik boyunca geleneksel ve yenilikçi bakliyat ürünlerini, sürdürülebilir tarım uygulamalarını ve müşteri odaklı çözümlerini vurgulayarak, katılımcılara ve potansiyel iş ortaklarına firmanın kalite ve güvenilirlik standartlarını gösterdi. Ayrıca, firma yetkilileri ile yapılan yüz yüze görüşmelerde, Reis Gıda'nın uluslararası pazarda nasıl bir fark yarattığına dair detaylı bilgiler paylaşıldı.

TCMB Başkanı Erkan: Enflasyonun ana eğiliminde de bir gerileme başladı

Erkan, **İstanbul Sanayi Odası (İSO) Meslek Komiteleri Ortak Toplantısı'nda**, meslek kuruluşlarının sivil toplumun en önemli örgütlü yapıları olarak aynı zamanda kamusal nitelik taşıdığını ve bu açıdan perspektiflerinin **sanayicilerle** paylaşılmasına büyük önem verdiklerini dile getirdi. Fiyat ve finansal istikrarın sağlanmasının nihai çıktısının, yüksek verimlilik artışlarından faydalanan, sürdürülebilir ve oynaklığı düşük bir büyüme olduğunun aşikar olduğunu belirten Erkan, "Enflasyonun yüksek ve oynak olduğu durumlarda, amaç, 'doğru' politika tasarımlarıyla kararlı bir şekilde dezenflasyon sürecini devam ettirmek ve sürdürülebilir büyüme için gerekli olan büyüme kompozisyona ulaşmak olmalıdır." ifadelerini kullandı.

Erkan, enflasyonla mücadelenin ikinci olmazsa olmaz koşulunun, doğru dezenflasyon politikalarının devreye sokulması halinde öngörülebilir enflasyon patikasının toplum geneli ve özellikle fiyat koyucular tarafından kabul ve itibar görmesi olduğuna dikkati çekerek, "Mevcut şartlar altında devrede olması beklenen cari yıl ve gelecek 3 yılın enflasyon öngörülerini, fiyat koyucuların fiyatlama ve bütçeleme süreçlerine temel teşkil

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Başkanı Hafize Gaye Erkan, enflasyonun ana eğiliminde de bir gerileme başladığını belirterek, "Kasım ayı öncü göstergeleri aylık enflasyondaki gerilemenin devam edeceğini işaret etmekte." dedi.

ettiği oranda bu değerlerin yalananması mümkün olan en düşük maliyet ile sağlanabilecektir. Bu patika gösterge olarak kabul görmediği oranda dezenflasyonun maliyeti artacak ancak bu durumda da patika üzerinde/yakınında enflasyon gerçekleşmesi amacından taviz verilmeyecektir. TCMB'nin hedeflerine varma konusundaki kararlılığına olan güvenin yüksekliği, bu patikaya oturmamızı kolaylaştıracak ve dezenflasyonun toplumsal refah maliyetini çok düşük düzeylere çekebilecektir." diye konuştu.

Ortalaması yüksek, sürdürülebilir ve oynaklığı düşük milli gelir büyümesinin olmazsa olmaz koşulu olan düşük enflasyonun, tek başına fiyat istikrarından çok daha geniş anlamda bir istikrara

tekabül eder hale geldiğini dile getiren Erkan, Türkiye'nin artık bu istikrardan taviz verme lüksünün kalmadığını vurguladı.

Enflasyondaki yükselişten sonra, politika kararları etkilerinin devreye girmeye başlamasıyla beklentilerde ve beklenti dağılımında iyileşme işaretlerinin belirmeye başladığını anımsatan Erkan, şöyle devam etti: "Gelecekte enflasyonun ne olacağına dair beklentilerdeki düzelmeye, fiyat oluşumuna da yansımaktadır. Nitekim, fiyatlama davranışlarında da olumlu bazı gelişmeler yaşanıyor. Otomobil, beyaz eşya ve mobilya gibi para politikasından daha çok etkilenen ürün gruplarında fiyat artış hızı azalmakla kalmadı, uzun bir süreden sonra ilk kez indirimler

görülmeye başlandı. Firmaların talepteki aşırılığın geri çekildiğini görebildiğimiz fiyat indirimlerine başlamaları, hem tüketiciler için hem de rekabet ortamı için oldukça sevindiricidir. Attığımız adımlarla birlikte özellikle büyükşehirlerde, kiralık ev ilanlarındaki fiyat artışlarında belirgin yavaşlama sinyalleri alıyoruz. Parasal aktarım sürdürüldükçe bu gözlemler daha da yaygınlık gösterecektir. Özetlediğim bu görünüm altında, enflasyonun ana eğiliminde de bir gerileme başladı. Kasım ayı öncü göstergeleri de aylık enflasyondaki gerilemenin devam edeceğine işaret etmektedir."

Enflasyon Raporu'nda da belirtildiği gibi yıllık enflasyonun mayısındaki baz etkisiyle tepenoktasına ulaştıktan sonra 2024'ün ikinci yarısında gerileyeceğini bildiren Erkan, baz etkilerinin ötesinde, enflasyondaki düşüş sürecinin birçok kanalla kendini göstereceğini ve bu süreç boyunca iki önemli gelişmenin yaygınlık kazanacağını söyledi.

Söz konusu gelişmeleri sıralayan Erkan, şunları kaydetti: "Birincisi, tüketicinin gelirinin değer kaybını engellemek için yaptığı ve tüketimdeki aşırılığı oluşturan kısım ortadan kalkacak. Aynı eğilim, altın, döviz ve gayrimenkul fiyatları üzerindeki baskının da yavaşlamasına yol

açacak. İkincisi, döviz kurundaki istikrarın da katkısıyla aylık enflasyon üzerindeki şokları azaltarak maliyetlere ilişkin öngörülebilirlik artacak. Öncelikle dayanıklı mal gibi finansal koşullar ve beklentilere daha da duyarlı ürün fiyatlarında şimdiden hissetmeye başladığımız yavaşlama genelleşmeye başlayacak. Örneğin, otomobil ve beyaz eşya da son aylarda uzun zamandan sonra tekrar talebi canlandırmak için indirimler yapıldığını görmekteyiz.

Bu süreç esnasında, mal gruplarına ek olarak, maliyet gelişmelerini daha hızlı yansıtan ulaştırma ve yemek hizmetleri gibi hizmet gruplarında da fiyatlama davranışları normalleşecek. Firmaların haftada veya iki haftada bir fiyat değiştirildiği bir dönemden, dezenflasyon sürecinde fiyatların daha uzun süre geçerliliğini koruyacağı bir döneme geçeceğiz. Bu da enflasyonun ana eğiliminde hissedilir bir gerilemeye yol açacak."

TCMB Başkanı Erkan, yapısı gereği yılda bir kere fiyatın güncellendiği kira ve eğitim gibi kalemlerde de manşet enflasyon geriledikçe daha kademel bir yavaşlamanın görüleceğini ve bu tür kalemlerde dezenflasyonun 2024 yılı sonu ve 2025'te daha hissedilir hale geleceğini aktardı. ●İSTANBUL-AA

Sanayide alarm zilleri çalıyor

Ekim 2023'te 48.4 olan **İstanbul Sanayi Odası** Türkiye İmalat PMI, Kasımda 47.2'ye geriledi. Ekonominin gidişatına ilişkin en önemli veri konumunda olan endeks, üst üste beşinci ayda 50 eşik değerinin altında kaldı ve faaliyet koşullarında gözle görülür bir yavaşlamaya işaret etti. Söz konusu yavaşlama son bir yılın en belirgin düzeyinde gerçekleşti

RECEP BAHAR/DETAY HABER

Ekonomik büyümenin 'en dikkate değer' göstergesi olan imalat **sanayi** performansında güvenilir referans kabul edilen **İstanbul Sanayi Odası (İSO) Türkiye** İmalat Satın Alma Yöneticileri Endeksi (PMI) anketinin Kasım 2023 dönemi sonuçları açıklandı. Eşik değeri olan 50'nin üzerinde ölçülen tüm rakamların sektörde iyileşmeye işaret ettiği anket sonuçlarına göre, Ekimde 48.4 olan manşet PMI, Kasım 2023'te 47.2'ye düştü ve üst üste beşinci ay 50 eşik değerinin altında kaldı. Söz konusu yavaşlama son bir yılın en belirgin düzeyinde gerçekleşti. Manşet PMI; bu yıl Ocak ve Şubat aylarında 50.1; Martta 50.9; Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında 51.5; Temmuzda 49.9, Ağustosta 49, Eylülde 49.6 olarak gerçekleşmişti. Özetle Merkez Bankasının faiz artışlarına başlamasıyla birlikte **sanayide** işler ters gitmeye başladı. İstihdam ve satın alma faaliyetleri yavaşlamaya devam etti. Maliyet baskıları hafiflemekle birlikte yüksek seyrini korudu.

İç piyasa da, dış piyasa da durgun

Hem yurt içi hem de yurt dışındaki durağan piyasa koşulları, son çeyrek ortasında yeni siparişlerin ivme kaybını sürmesine ve böylece Kasım 2022'den bu yana en sert

yavaşlamanın kaydedilmesine yol açtı. Talepteki zayıfla-

şık oranında azalması, anket katılımcılarına göre, jeopolitik

Giyim ve deri sektörleri çıkmazda

İstanbul Sanayi Odası Türkiye Sektörel PMI raporu, Kasım ayında da imalat **sanayisinin** faaliyet koşullarındaki zayıflığın yaygın olduğuna işaret etti. Ay içerisinde sınırlı sayıda sektör iyileşme sinyali verirken, özellikle giyim ve deri ürünlerinde belirgin bir yavaşlama kaydedildi. Kasımda giyim ve deri ürünleri sektörünün üretim hacminde Covid-19 salgınının ilk dalgasından bu yana görülen en yüksek oranlı düşüş gerçekleşirken, altı sektörde daha yavaşlama yaşandı ve böylece büyüme yalnızca üç sektörde sınırlı kaldı. Kara ve deniz taşıtları üretimi, son üç aydır ilk kez iyileşti ve güçlü bir artış kaydetti. Gıda ürünleri ve metalik olmayan mineral

ürünlerde ise ılımlı artışlar görüldü. Sektörlerin çoğunluğunda yeni siparişler azaldı ancak Ekim ayında düşüşün tüm sektörlerde yayıldığı göz önüne alındığında, bu durum aylık bazda görece bir iyileşme anlamına geldi. Yeni ihracat siparişlerinde ise büyüme yalnızca gıda ürünleri ile makine ve metal ürünleri sektörlerinde gözlemlendi. Kasım ayında istihdam benzer şekilde satın alma faaliyetleri de 10 sektörden 6'sında ivme kaybı gösterdi. Döviz kurlarındaki artışın ham madde fiyatlarını yukarı çekmesi nedeniyle girdi maliyetleri enflasyonu genel olarak yüksek seyretti. En hızlı yükseliş gıda ürünlerinde görülürken, en ılımlı artış ise ana metallerde gerçekleşti.

timin gerilemesinde etkili oldu. Üretimdeki düşüş, imalatçıların istihdam hacmini artırdı ikinci ay daralmasına yol açarken, işten ayrılmalar ve emeklilikler de düşüşe katkı yaptı. İstihdamdaki gerileme ılımlı olmakla birlikte Ekim 2022'den bu yana en yüksek oranda gerçekleşti. Kasım ayı verileri, Türk imalat sektöründe istihdamın üst üste ikinci kez aylık bazda daraldığına işaret etti. Düşüş hafif de olsa bir yılı aşkın sürenin en yüksek düzeyinde kaydedildi. Anket katılımcıları, istihdamdaki düşüşün yetersiz iş yükü, istifalar ve emekliliklerden kaynaklandığını belirtti.

Enflasyon hız kesti

Kasım ayında satın alma faaliyetlerinin yanı sıra firmaların girdi ve hem de nihai ürün stoklarında da azalma gözlemlendi. Girdi maliyetleri enflasyonu Kasım'da son 6 ayın en düşük seviyesine gerilemesine rağmen yüksek seviyelerde kalmayı sürdürdü. Firmalardan alınan geri bildirimler, bu gelişmede Türk Lirası'nın değer kaybına bağlı olarak ham madde fiyatlarındaki artışın etkili olduğunu gösterdi. Bunun sonucunda imalatçılar nihai ürün fiyatlarını da artırdı, ancak söz konusu artış oran olarak bir önceki anket dönemine göre değişim göstermedi.

maya bağlı olarak imalatçılar, üretimi son bir yılın en yük-

gerginlikler ve ham madde teminindeki zorluklar da üre-

Fotoğraf: Pexels

Sanayide çarklar yavaşlıyor

EKİM 2023'te 48,4 olan **Istanbul Sanayi Odası** Türkiye İmalat PMI, kasımda 47,2 olarak gerçekleşti. Endeks, üst üste beşinci ayda 50 eşik değerinin altında kalırken faaliyet koşullarında gözle görülür bir yavaşlamaya işaret etti. Söz konusu yavaşlama son bir yılın en belirgin düzeyinde gerçekleşti. Kasım ayında satın alma faaliyetlerinin yanı sıra firmaların girdi ve nihai ürün stoklarında da azalma gözlemlendi. İstihdamdaki gerileme ılımlı olmakla birlikte ekim 2022'den bu yana en yüksek oranda gerçekleşti.

Istanbul Sanayi Odası (İSO) Türkiye İmalat PMI (satın alma yöneticileri endeksi) anketinin kasım 2023 dönemi sonuçları açıklandı. Eşik değer olan 50'nin üzerinde ölçülen tüm rakamların sektörde iyileşmeye işaret ettiği anket sonuçlarına göre, ekimde 48,4 olan manşet PMI, kasım 2023'te 47,2'ye geriledi ve üst üste beşinci ay 50 eşik değerinin altında kaldı. Söz konusu yavaşlama son bir yılın en belirgin düzeyinde gerçekleşti.

Hem yurt içi hem de yurt dışındaki durağan piyasa koşulları, son çeyrek ortasında yeni siparişlerin ivme kaybının sürmesine ve böylece kasım 2022'den bu yana en sert yavaşlamanın kaydedilmesine yol açtı. Talepteki zayıflamaya bağlı olarak imalatçılar üretimi son bir yılın en yüksek oranında azalttı.

LİRA DEĞER KAYBETTİ, PATRONLAR FİYAT ARTIRDI

Kasım ayında satın alma faaliyetlerinin yanı sıra firmaların girdi ve nihai ürün stoklarında da azalma gözlemlendi. Girdi maliyetleri enflasyonu kasımda son altı ayın en düşük seviyesine gerilemesine rağmen yüksek seviyelerde kalmayı sürdürdü. Firmalardan alınan geri bildirimler, bu gelişimde Türk lirasının değer kaybına bağlı olarak ham madde fiyatlarındaki artışın etkili olduğunu gösterdi. Bunun sonucunda imalatçılar nihai ürün fiyatlarını da artırdı ancak söz konusu artış oran olarak bir önceki anket dönemine göre değişim göstermedi (EKONOMİ SERVİSİ)

İMALATTA TEHLİKE ÇANLARI

İstihdam sıkıntıya giriyor

EKONOMİ SERVİSİ

İSTANBUL Sanayi Odası (ISO) Türkiye İmalat PMI (Satın Alma Yöneticileri Endeksi) anketinin Kasım 2023 dönemi sonuçları açıklandı. Eşik değer olan 50'nin üzerinde ölçülen tüm değerlerin sektörde iyileşmeye işaret ettiği anket sonuçlarına göre, ekimde 48.4 olan manşet PMI, Kasım 2023'te 47.2'ye geriledi ve üst üste beşinci ay 50 eşik değerinin altında kaldı. Söz konusu yavaşlama son bir yılın en belirgin düzeyinde gerçekleşti. Hem yurt içi hem de yurt dışındaki durağan piyasa koşulları, son çeyrek ortasında yeni siparişlerin ivme kaybının sürmesine ve böylece Kasım 2022'den bu yana en sert yavaşlamanın kaydedilmesine yol açtı. Talepteki zayıflamaya bağlı olarak imalatçılar üretimi son bir yılın en yüksek oranında azalttı.

**ENFLASYONİST ETKİ
KİSMEN DÜŞTÜ**

Anket katılımcılarına göre, jeopolitik gerginlikler ve ham madde teminindeki zorluklar da üretimin gerilemesinde etkili oldu. Üretimdeki düşüş, imalatçıların istihdam hacmini art arda ikinci ay daraltmasına yol açarken, işten ayrılmalar ve emeklilikler de düşüşe katkı yaptı. İş-

ISO İmalat PMI verisine göre istihdam üst üste ikinci kez aylık bazda daraldı. Düşüş hafif de olsa bir yılı aşkın sürenin en yüksek düzeyinde kaydedildi**Tarihsel bakış:**

PMI Üretim Endeksi, 50 = değişme yok

tihtamdaki gerileme ılımlı olmakla birlikte Ekim 2022'den bu yana en yüksek oranda gerçekleşti. Kasım ayı verileri, Türk imalat sektöründe istihdamın üst üste ikinci kez aylık bazda daraldığına işaret etti. Düşüş hafif de olsa bir yılı aşkın sürenin en yüksek düzeyinde kaydedildi. Anket katılımcıları, istihdamdaki düşüşün yetersiz iş yükü, istifalar ve emekliliklerden kaynaklandığını belirtti. Kasım ayında satın alma faaliyetlerinin yanı-

sıra firmaların girdi ve hem de nihai ürün stoklarında da azalma gözlemlendi. Girdi maliyetleri enflasyonu kasımda son altı ayın en düşük seviyesine gerilemesine rağmen yüksek seviyelerde kalmayı sürdürdü. Firmalardan alınan geri bildirimler, bu gelişimde Türk lirasının değer kaybına bağlı olarak ham madde fiyatlarındaki artışın etkili olduğunu gösterdi. Bunun sonucunda imalatçılar nihai ürün fiyatlarını da artırdı, ancak söz ko-

nusu artış oran olarak bir önceki anket dönemine göre değişim göstermedi.

HARKER: ENDİŞE VERİCİ

İstanbul Sanayi Odası Türkiye İmalat PMI anket verileri hakkında değerlendirmede bulunan S&P Global Market Intelligence Ekonomi Direktörü Andrew Harker, şunları söyledi: "Türkiye İmalat PMI verileri, yılın sonuna doğru yaklaşılırken sektördeki yavaşlamanın daha belirgin hale geldiğini göstermesi bakımından endişe verici. Hem yurt içi hem de yurt dışında genele yayılı olarak yaşanan talep zayıflığı, firmaların yeni sipariş almasını giderek zorlaştırıyor ve bu durum üretim, istihdam ve satın alma faaliyetlerinin azaltılmasına yol açıyor."

İstanbul Sanayi Odası Türkiye Sektörel PMI ekim ayı raporu, kasım ayında da imalat **sanayisinin** faaliyet koşullarındaki zayıflığın yaygın olduğuna işaret etti. Ay içerisinde sınırlı sayıda sektör iyileşme sinyali verirken özellikle giyim ve deri ürünlerinde belirgin bir yavaşlama kaydedildi. Kasımda giyim ve deri ürünleri sektörünün üretim hacminde Covid-19 salgınının ilk dalgasından bu yana görülen en yüksek oranlı düşüş yaşanırken altı sektörde daha yavaşlama gözlemlendi ve böylece büyüme yalnızca üç sektörle sınırlı kaldı.